

МВС УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРШНІХ СПРАВ**

С.О. Шатрава, Ю.В. Осіпов

**РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА НА ЗВЕРНЕННЯ
ДО АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДУ
ТА СПОСОБИ ЙОГО
СУДОВОГО ЗАХИСТУ:
ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ**

Монографія

**Харків
Факт
2024**

УДК 342.951:347.97

III 28

Рецензенти:

Артеменко Ігор Анатолійович – доктор юридичних наук, професор, голова Одеського апеляційного суду;

Соболь Євген Юрійович – доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, ректор Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка;

Дрозд Олексій Юрійович – доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, професор кафедри поліцейського права Національної академії внутрішніх справ.

Рекомендовано до друку Вченою радою
Харківського національного університету внутрішніх справ
(протокол № 1 від 30.01.2024)

Шатрава С. О., Осіпов Ю. В.

III 28 Реалізація права на звернення до адміністративного суду та способи його судового захисту : питання теорії та практики : монографія. Харків : Факт, 2024. 292 с.
ISBN

Монографію присвячено визначенню сутності та особливостей реалізації права на звернення до адміністративного суду та способів його судового захисту. Визначено, що право на захист в адміністративному судочинстві, як і право на адміністративний позов, мають дуалістичну правову природу, що характеризуються процесуально-правовим та матеріально-правовим аспектами. Адміністративну юстицію як інститут судового захисту прав, свобод та інтересів у сфері публічно-правових відносин розглянуто в сукупності трьох тісно пов'язаних між собою складових – функціонально-змістовної, процесуальної та інституційної. Доведено, що чинне законодавство надає можливість для реалізації права на звернення до адміністративного суду двом категоріям осіб – приватної та публічної приналежності, однак тільки щодо тих категорій адміністративних справ, що становлять межі його юрисдикційності. З'ясовано сутність механізму реалізації права на звернення до адміністративного суду та запропоновано розглядати у вузькому та широкому розумінні. Досліджено зарубіжний досвід функціонування механізму реалізації права на звернення до адміністративного суду та можливості його використання в Україні. Виокремлено напрямки, спрямовані на вдосконалення механізму реалізації права на звернення до адміністративного суду та способів судового захисту.

УДК 342.951:347.97

ISBN

© С. О. Шатрава, Ю. В. Осіпов, 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	5
--------------------	---

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ЗВЕРНЕННЯ ДО АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДУ ТА СПОСОБІВ СУДОВОГО ЗАХИСТУ

1.1. Поняття та правова природа права на звернення до адміністративного суду: сучасний стан	7
1.2. Адміністративна юстиція як інститут судового захисту прав, свобод та інтересів у сфері публічно-правових відносин.....	32
1.3. Принципи та міжнародно-правові стандарти реалізації права на звернення до адміністративного суду	55
1.4. Нормативно-правове регулювання реалізації права на звернення до адміністративного суду та способів судового захисту	99
Висновки до розділу 1	121

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ЗВЕРНЕННЯ ДО АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДУ ТА СПОСОБІВ СУДОВОГО ЗАХИСТУ

2.1. Загальна характеристика суб'єктів реалізації права на звернення до адміністративного суду	128
2.2. Поняття та сутність механізму реалізації права на звернення до адміністративного суду	148
2.3. Складові елементи механізму реалізації права на звернення до адміністративного суду	161
2.4. Процесуально-правові наслідки реалізації права на звернення до адміністративного суду	184
Висновки до Розділу 2	205

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ЗВЕРНЕННЯ ДО АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДУ ТА СПОСОБІВ СУДОВОГО ЗАХИСТУ

3.1. Зарубіжний досвід функціонування механізму реалізації права на звернення до адміністративного суду та можливості його використання в Україні.....	215
--	-----

3.2. Розвиток національного законодавства в частині вдосконалення механізму реалізації права на звернення до адміністративного суду та способів судового захисту	237
Висновки до розділу 3	249
ВИСНОВКИ	251
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	257

ВСТУП

Невід'ємною рисою цивілізованої правової держави є оптимальна модель судової влади, яка характеризувалася б високим рівнем досконалості та забезпечувала реальний захист прав, свобод та інтересів фізичних та юридичних осіб шляхом здійснення правосуддя з урахуванням принципів доступності, паритетності, справедливості та законності для кожного. Будучи складовою частиною суб'єктивних конституційних прав і свобод, право на судовий захист існує не відособлено, а посідає чільне серед інших основоположних прав і свобод, міцно взаємодіючи та переплітаючись з ними (право на правову допомогу, право на захисника, право на нотаріальне посвідчення прав, право на доступ до публічної інформації тощо).

Не викликає сумніву в тому, що широкомасштабні зміни, які відбуваються останнім часом майже у всіх сферах життєдіяльності суспільства, суттєво позначаються на розвитку ідеології права, призводять до посилення обов'язку держави гарантувати реалізацію права на справедливий та незалежний суд і визначають її забезпечення одним із ключових завдань держави.

Окрім того, кардинальна модернізація вітчизняної судової системи, яка розпочалася з травня 2016 року, з урахуванням досягнень сучасних європейських стандартів та правил судочинства в частині захисту прав людини з посиленням на вдосконалення механізму судового захисту, одночасно вплинули на процесуальний порядок реалізації права на звернення до суду за захистом порушених, невизнаних або оспорюваних прав, заклали нормативне підґрунтя для перегляду норм та положень національного процесуального законодавства.

Вагомим процесуальним засобом реалізації конституційного права фізичних та юридичних осіб на судовий захист від порушень з боку суб'єктів владних повноважень виступає право на звернення до адміністративного суду, яке вимагає оновленого змістовного наповнення, спираючись на правові позиції та рекомендації, викладені у висновках Венеціанської комісії, Рекомендаціях Комітету Міністрів Ради Європи та прецедентній практиці Європейського суду з прав

людини. Зокрема експертами Європейської комісії «За демократію через право» (Венеціанською комісією) з метою виконання рекомендацій органів Ради Європи щодо вдосконалення судочинства зауважено на необхідності закріплення на конституційному рівні обов'язкового досудового порядку врегулювання спору, додержання якого передусе зверненню до суду, що кореспондується зі змістом ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Незважаючи на впровадження позитивних напрямів, передбачених конституційною реформою в частині здійснення судочинства, які безпосередньо позначилися на оновленні положень Кодексу адміністративного судочинства України у 2017 році (закріплення спрощеного позовного провадження, інституту медіації, принципу неприпустимості зловживання процесуальними правами тощо) можемо спостерігати шість років по тому наявність й досі невирішених проблем щодо процесуального порядку реалізації права на судовий захист в адміністративному судочинстві, нечіткість наукових поглядів на зміст та сутність права на звернення до адміністративного суду, відсутність єдиних підходів до практичного застосування суддями оновлених норм Кодексу адміністративного судочинства України, які регламентують процесуальний порядок його реалізації.

Окремі питання реалізації права на звернення до адміністративного суду висвітлювали у своїх дослідженнях такі вчені як: Аракелян М., Артеменко І., Бевзенко В., Біла-Гіунова Л., Вовк П., Георгієвський Ю., Гнап Д., Джафарова О., Закаленко О., Ківалов С., Кобилянський К., Ковалів М., Колпаков В., Константний О., Котенко В., Куйбіда Р., Лук'янець Д., Лученко Д., Неугодніков А., Нечитайло О., Осадчий А., Пасенюк О., Педько Ю., Перепелюк В., Поворознюк М., Рябченко О., Стахура І., Ульяновська О., Харитоновна О., Швед Е., Цуркан М. тощо. Зауважимо, що наявні на сьогодні наукові роботи лише частково розкривають правову природу реалізації права на звернення до адміністративного суду та способи його захисту із врахуванням трансформаційних процесів, які відбуваються сьогодні в суспільстві. Відтак звернення до наукового пошуку з даної тематики є на сьогодні актуальним та своєчасним кроком на шляху побудови європейської держави, основним пріоритетом якої є людина та її права.